

Jana Dreimane

**Bibliotēkas direktore Irēna Morīte
prezentē Tukuma gaismaspili**

Tukuma gaismaspilī: ieskats Latvijas zinātnisko, speciālo un publisko bibliotēku direktoru 2009.gada pavasara sanāksmē 2009.gada 6.–7.maijā

21.gadsimta sākumā, pirmskrīzes gados, Latvijā krietni pieaug valsts un pašvaldību investīcijas bibliotēku renovācijā un celtniecībā. Nostiprinājās tradīcija bibliotēku direktoru pavasara sanāksmes rīkot kādā tikko augšāmceltā *gaismaspilī*. Tā profesionāli viens no otra gūst ne tikai teorētiskas un lietišķas atziņas turpmākajam darbam, bet arī jaunu estētisko pieredzi bibliotēku telpu labiekārtošanā un modernizācijā.

Šogad aptuveni 40 bibliotēku vadītāju ceļš veda uz Kurzemi — Tukuma bibliotēku, kas 2008.gada 14.novembrī uzsākusi darbu skaistā, renovētā bijušā kinoteātra ēkā.

Jaunajā Tukuma bibliotēkā

Vispirms bibliotēkas direktores **Irēnas Morītes** vadībā sanāksmes dalībnieki apskatīja modernās *gaismaspilī* interjeru. Arhitekta Agra Padēja-Liņa, jaunās ēkas potenciālo lietotāju, kā arī pasūtītāju sadarbībā tapusi stikla būve, kas ļauj daudzveidīgiem iekštelpu gaismekļiem (vienā lasītavā to ir pat pieci veidi) un dabiskajai saules gaismai izspēlēt visdažādākās rotaļas. Uz kāpjot bibliotēkā, kas aizņem nama otro un trešo stāvu (1247,3 m²), klusinātas, mērķtiecīgas gaismas apņemta atklājas izstāžu siena — šoreiz tā bija veltīta latviešu izcilajam dzejniekam Imantam Ziedonim, kam 2008.gadā apritēja 75 gadi. Izstāžu siena pie bibliotēkas ieejas ir lielisks apmeklētāju piesaistes veids aizraujošajai un piedzīvojumiem bagātajai literatūras pasaulei, kur saplūst empīriskās pasaules un fantāzijas robežas, īstenība pārtop mītā, bet izdomātais kļūst reāli izjūtams.

Pieaugušo ērtībām — divas plašas lasītavas, kurām ir tikpat liela kvadrātūra, cik bibliotēkai bija atvēlēts vecajā ēkā kopumā. Nodaja "lielajiem bērniem" un krāsaina pasaku istaba mazākajiem. Tajā — neliela skatuvīte, vairākas grāmatu kastes nilzirgu formā, mazi galdiņi un krēsliņi lasītājiem. Konferenču zāle vairākiem desmitiem apmeklētāju. Lifts, kas bibliotēku dara pieejamāku cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Paredzēta vieta arī nelielai kafejnīcai. Ierīkota ģērbtuve.

Padomāts arī par darbinieku komfortu: atsevišķa istaba metodikim un bibliogrāfam, tumšos un respektablos toņos ieturēts direktores kabinets, gaiša un mājīga virtuve atelpas brīžiem. No katra kabineta, lasītavas caur platajiem logiem paveras panorāmisks skats uz pilsētu, augšstāvā — septiņas izejas ved uz plašu āra terasi, kas sniedz iespēju atspirt no virtuālās pasaules labirintiem un vērot Ziemeļkurzemes pērles pārtapšanu dažādos gadalaikos. Mazizmantotās literatūras un dubletu glabāšanai iekārtota atsevišķa krātuve (134,8 m²).

Tukums — krīzes laikā

Direktoru sanāksmes atklāšanā Tukuma domes priekšsēdētājs **Juris Šulcs** pauda cerību, ka ekonomisko krīzi pilsēta pārdzīvos samērā viegli. Tajā gan nav lielu koncernu, bet ir daudz vidēju un mazu uzņēmumu. 2009.gadā, kad ekonomiskā krīze strauji padziļinājās, pilsētā reģistrēti tikai 7% bezdarbnieku. Tukuma pievilcība slēpjas ērtajā Rīgas un Jūrmalas sasniedzamībā — nieka 80 km viegli pārvarami, izmantojot kopš padomju laika labi saglabāto sabiedriskā transporta infrastruktūru.

J.Šulcs ar lepnumu uzsvēra, ka lēmumu par jaunas Tukuma bibliotēkas celtniecību domes deputāti pieņēma gandrīz vienbalsīgi. Jaunā ēka ir publiskās un privātajās partnerības rezultāts: celta par komerciestādes — akciju sabiedrības "SEB banka" — līdzekļiem (tās filiāle darbojas 1.stāvā), taču respektētas bibliotēkas vajadzības. Tiesa gan, bibliotēkas telpu noma pašvaldībai izmaksā samērā dārgi — vairāk nekā 80 000 latu gadā. Taču jaunas, modernas bibliotēkas celtniecībā tāpat nāktos ieguldīt vairākus miljonus latu, turklāt vispirms būtu jāiegūst nepieciešamais finansējums. Cīņa par to, kā pierāda Latvijas un arī citvalstu prakse, varētu ieilgt vismaz gadu desmitu.

Pieaugušo lasītava un atpūtas stūrītis

Bērnu nodaļa — kā allaž košās krāsās

JAUNĀS BIBLIOTĒKĀS • KONFERENCES, SEMINĀRI, SAVIŠMĒS • DATORIZĀCIJA, DIGITALIZĀCIJA, INTERNETIZĀCIJA • CILĒKI, NOTIKUMI, PROBLĒMAS
DAŽĀDA INFORMĀCIJA • VECĀ UN JAUNĀ GRĀMĀTNIĒCĪBA • ĀRZEMĒS • PAGĀJĪBA UN APĒRES • BĒRNI UN

Bibliotēkas terase piedāvā iespēju baudīt svaigu gaisu un Tukuma ainavu

Personāla komforts ir viena no iekšējā mārketinga prasībām. Skats uz Tukuma pilsētas bibliotēkas darbinieku virtuvīti

Reģionu bibliotēku direktores apspriež nozares problēmas

Biznesa augstskolas "Turība" bibliotēkas vadītāja Ludmila Viļumova stāsta par bibliotēkas darbu, sasniegumiem un problēmām

Sarunas tika risinātas kā formālā, tā neformālā gaisotnē

Izglītības, kultūras un sabiedrisko attiecību nodaļas vadītāja **Inese Smirnova** ieskicēja pilsētas finansiālās labklājības kopainu. Tukuma sākotnējais 2009.gada budžets bija 10 miljoni latu, no tiem 49% (4,6 miljoni Ls) atvēlēti izglītībai, bet kultūrai, sportam un sabiedriskajām organizācijām — 10% (982 695 Ls). No šī piešķiruma bibliotēka saņem nepilnu ceturto daļu (235 298 Ls)¹, tas ir, aptuveni 2,3% no kopējā budžeta. Puse bibliotēkas finansējuma tiek izmantota darbinieku atalgojumam. Ņemot vērā plašās Tukuma bibliotēkas funkcijas — tā ir ne tikai Latvijas mērogā lielas pilsētas (20 000 iedzīvotāju), bet arī reģiona galvenā bibliotēka, kas sniedz metodisko palīdzību sava novada pagastu bibliotēkām —, personāls ir neliels: tikai 14 darbinieki. Vai ar šādu štatu un finansējumu tā varētu uzņemties papildfunkciju — sava reģiona skolu bibliotēku iesaisti Gaismas tīklā jeb Valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas (VVBIS) projektā?

Bibliotēku aktuālās problēmas

Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) arhitekte **Nita Apsīte** sanāksmes dalībniekus iepazīstināja ar LNB jaunās ēkas struktūru un tās celtniecības gaitu. Klausītāji atzina, ka sabiedrībai, tajā skaitā bibliotekāriem, nepieciešama regulārāka un detalizētāka informācija par jauno ēku, projekta niansēm. Medijos izskan daudz profānu, negatīvu viedokļu, kas nesāņem tūlītēju, spilgtu un argumentētu atspēkojumu. Nepieciešams daudz vairāk informācijas par LNB darba saturu jaunajā ēkā.

Kultūras ministrijas Bibliotēku nodaļas vadītājs **Jānis Turlajs** uzsvēra bibliotēku kooperācijas nepieciešamību, jo katra atsevišķa bibliotēka “savās iespējās ir objektīvi ierobežota”. Tomēr reģionu galveno bibliotēku direktore atzina, ka praksē vienošanās par optimālāko sadarbības modeli nav vienkārša. Daudzas vietējas nozīmes bibliotēkas vēlas saglabāt neatkarību — dažkārt bibliotekāru augsto profesionālo ambīciju dēļ, dažkārt baidoties zaudēt daļu ļoti pieticīgā pašvaldību kultūras, respektīvi, bibliotēku, finansējuma.

Otrās dienas darba cēlienu, kas notika Engures viesnīcā “Arkadia”, sāka LNB izpilddirektore **Dzintra Mukāne**, aicinot bibliotēkas visiem spēkiem saglabāt klientorientāciju: nodrošināt pamatpakalpojumu brīvpieejamību; piedāvāt jaunus diferencētus un individualizētus pakalpojumus izglītības un pētniecības vajadzībām. Ļoti svarīga ir daudzveidīga bibliotēku vērtību reklāma saziņas līdzekļos, bibliotēku interešu aizstāvība lokālā un valsts mērogā.

LNB Bibliotēkas pakalpojumu departamenta vadītāja **Dace Gasiņa** iezīmēja mūsdienu lasītāja portretu. Analizējot šī gada vienas dienas LNB apmeklētāju statistiku, noskaidrots, ka LNB “vidējais” lasītājs ir patstāvīgs un mērķtiecīgs jauniešs, kas meklē atbildes uz lietišķiem jautājumiem (vadībzinību, mārketinga, sociālās psiholoģijas, jurisprudences jomās). Netrūkst arī aizrautīgu daiļliteratūras cienītāju. Svarīga pārmaiņa 20 gadus pēc padomju okupācijas izbeigšanās: līdztekus dzimtajai valodai LNB lasītājs labi pārzina angļu valodu — par to liecina vienlīdz liels literatūras izsniegums latviešu un angļu valodā. Dažas

līdzīgas tendences konstatētas pētījumā “Pašvaldību publiskās bibliotēkas: vērtība, uzticēšanās un apmierinātība ar pakalpojumiem”, ko 2009.gada pirmajā pusē veica Latvijas Universitātes Sociālo un politisko pētījumu institūts valsts aģentūras “Kultūras informācijas sistēmas” uzdevumā. Patlaban sabiedrību visvairāk interesē lietišķā informācija: darba un karjeras iespējas, veselība un politika. Arī pašvaldību publiskās bibliotēkas apmeklēt galvenokārt 15–24 gadus veci jaunieši (55%), nākamā aktīvākā grupa ir 25–54 gadus veci iedzīvotāji (36%).² Diemžēl neatkarības gados Kultūras ministrija nav radusi finansējumu visaptverošam socioloģiskam lasīšanas motivācijas un paradumu pētījumam, kas būtu svarīgs izziņas avots bibliotēku, izglītības iestāžu, mediju veidotāju un izdevēju stratēģijas pilnveidē.

LNB Bibliogrāfijas institūta vadītāja **Anita Goldberga** izteica nepieciešamību aizstāt Bibliotēku likumā, Likumā par Latvijas Nacionālo bibliotēku un Ministru kabineta noteikumos par nacionālā kopkataloga veidošanas un izmantošanas kārtību fiksēto, morāli novecojušo un īstenībai neatbilstošo nacionālā kopkataloga koncepciju ar nacionālās katalogu datu sistēmas jēdzienu. A.Goldbergas vadībā tapis Ministru kabineta noteikumu projekts “Nacionālās katalogu datu sistēmas izveides kārtība”, kā arī redakcionāli labojumi Bibliotēku likumā. Tie ietver gan jēdziena definējumu, gan katras bibliotēkas atbildību sistēmas attīstībā un kvalitātes nodrošināšanā.

Tāpat kā citos bibliotekāru saietos 2009.gadā, arī šajā sanāksmē karstākās diskusijas raisījās par bibliotēku informācijas sistēmas “Skolu ALISE” ieviešanu. Sistēma izstrādāta, skolu bibliotekāru mācību plāns sastādīts, taču nav finansējuma “Skolu ALISE” pārvaldībai un skolu bibliotekāru konsultēšanai. Vairums bibliotēku direktoru konceptuāli atbalstīja sistēmas ieviešanu un piekrita tās administrēšanai, taču atzina, ka bez pašvaldības finansējuma šī funkcija nebūs iespējama. 2007./2008. mācību gada izskaņā skolu bibliotekāru skaita samazināšanas tendence pastiprinājās 2008./2009.mācību gadā un ir radikāli sašaurinājusi “Skolu ALISE” ieviešanas iespējas.

Bagātīgo atziņu dēļ daudzu bibliotekāru atzinums bija — tālais ceļš uz Tukumu nav velti mērots. Šī bija viena no saturīgākajām bibliotēku direktoru pavasara sanāksmēm — atziņu pauda, piemēram, Ventspils Galvenās bibliotēkas direktore Margarita Marcinkeviča, viena no aktīvākajām sanāksmes dalībniecēm, tās satura veidotājām. Vissirsnīgākā pateicība pienākas arī Tukuma bibliotekārēm, kas rūpējās, lai viņu viešņas Tukumā justos ērti un gūtu pozitīvus iespaidus.

(Janas Dreimanes un Dzintras Justas foto)

¹ Bibliotēkas kopējais finansējums 2009.gadā — 253 477 Ls. Sk. *Tukuma pilsētas domes pamatbudžets un speciālais budžets 2009.gadam* [tiešsaiste]. [Skatīts 2009.g. 21.dec.]. Pieejams: http://www2.tukums.lv/faili/file/2009_gads/Citu%20raksti/2009-budz.ppt.

² **Latvijas Universitāte. Sociālo un politisko pētījumu institūts.** *Pētījums “Pašvaldību publiskās bibliotēkas: vērtība, uzticēšanās un apmierinātība ar pakalpojumiem”* [tiešsaiste]. Valsts aģentūra “Kultūras informācijas sistēmas”, 2009 [skatīts 2009.g. 2.nov.]. Pieejams: http://www.kis.gov.lv/attach/Nosleguma_zinojums.pdf